

De omvang van het particulier onderwijs in Nederland

Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW

Olaf Verheij
Ton Klein
Rob Hoffius

B2969

Leiden, 29 maart 2005

Voorwoord

Voor u ligt het rapport van het onderzoek “omvang particulier onderwijs”. Dit onderzoek is in opdracht van het ministerie van OCW door Research voor Beleid in december 2004 en januari 2005 uitgevoerd.

Ons land kent van oudsher een particuliere sector in het onderwijs. Strikt genomen is dit zelfs de oudste sector; voor de introductie van de leerplicht en de pacificatie van de schoolstrijd ging het overgrote deel van de leerlingen naar scholen die niet van Rijkswegen werden bekostigd. Sinds de pacificatie zijn vrijwel alle scholen opgenomen in het bekostigingsstelsel.

Met het oog op de verplichtingen uit de leerplichtwet is het noodzakelijk enig inzicht te hebben in het onderwijs dat op particuliere scholen gegeven wordt. De wet op het onderwijstoezicht (WOT) geeft hier handvatten voor. Om dit toezicht te kunnen uitoefenen is het nodig te weten waar de scholen zich bevinden. Daartoe is deze inventarisatie uitgevoerd.

In hoofdstuk een vindt u een korte introductie op de beleidscontext van het onderzoek en de onderzoeksvragen. Hoofdstuk twee behandelt de gehanteerde methode en de respons. In hoofdstuk drie wordt ingegaan op de resultaten van het onderzoek: hoeveel particuliere scholen zijn er en waar zitten ze?

Op deze plaats willen wij onze dank uitspreken aan de Landelijke Vereniging van Leerplichtambtenaren en in het bijzonder Hans Velthoen (voorzitter LVLA) voor hun hulp bij de voorbereiding en uitvoering van dit onderzoek. Verder willen wij graag de begeleidende ambtenaren, de dames J.M. Bal en S.R. Rijghard van het ministerie van OCW bedanken voor de prettige samenwerking en hun constructieve bijdrage aan het onderzoek.

Rob Hoffius
Projectleider Onderwijs

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusie	4
1 Inleiding en onderzoeksvragen	6
1.1 Beleidscontext	6
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen	7
2 Gehanteerde onderzoeksopzet en respons	8
2.1 Onderzoeksopzet	8
2.2 Respons: aantallen en spreiding	9
3 De omvang van het particulier onderwijs	11
3.1 Gevonden particuliere scholen	11

Samenvatting en conclusie

Het in dit rapport beschreven onderzoek brengt in kaart hoeveel particuliere scholen Nederland kent. Hierbij is gekeken naar scholen zoals bedoeld in artikel 1, lid b onder 3 van de leerplichtwet. Dit zijn particuliere scholen, die wat de inrichting van het onderwijs en de bevoegdheden van de leraren betreft overeenkomen met uit de openbare kas bekostigde scholen.

Onderstaande antwoorden op de onderzoeksvragen zijn gebaseerd op een respons die uitspraken doet voor 85% van de Nederlandse gemeenten. Deze gemeenten vertegenwoordigen ongeveer 80% van de bevolking. In onderstaande tabel is opgegeven hoe de respons is verdeeld over gemeenten van verschillende omvangsklassen.

	respons		non-respons		totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
kleine gemeenten: tot 50000 inwoners	360	86%	60	14%	420	100%
middelgrote gemeenten: 50000+ (excl. G25)	32	84%	6	16%	38	100%
G25 (excl. G4)	18	86%	3	14%	21	100%
G4	2	50%	2	50%	4	100%
Totaal	412	85%	71	15%	483	100%

Hoeveel particuliere scholen zijn er op dit moment voor leerplichtige leerlingen in Nederland?

In het onderzoek zijn 48 particuliere scholen gevonden. Op basis van de omvang en de spreiding van de non-respons is het aannemelijk dat hiermee (vrijwel) alle particuliere scholen gevonden zijn. Ongeveer de helft van de gevonden scholen hanteert het Iederwijs concept.

Hoeveel leerlingen worden (gemiddeld) per school onderwezen?

Leerplichtambtenaren hebben 331 leerlingen opgegeven die een school voor particulier onderwijs bezoeken. Over 28 scholen zijn gegevens bekend over het leerlingenaantal. Deze gegevens leiden tot een gemiddelde van tenminste 11,8 leerlingen per school. Er is sprake van “tenminste” omdat het denkbaar is dat het aantal leerlingen per school hoger is: ook leerlingen uit niet-responderende gemeenten kunnen op de scholen zitten.

Op welke leeftijdsgroepen richten de scholen zich?

De gevonden scholen richten zich op de volgende leeftijdsgroepen:

Leeftijdsgroep	aantal scholen	percentage
Alleen leerlingen in de doelgroepleeftijd van het primair onderwijs (jonger dan 13)	13	30%
Alleen leerlingen in de doelgroepleeftijd van het voortgezet onderwijs (13 jaar en ouder)	5	12%
Leerlingen in de doelgroepleeftijden van zowel het primair als het voortgezet onderwijs	25	58%
Doelgroep van de school is onbekend	5	
Totaal	48	100 %

Van 43 scholen is bekend op welke leeftijdsgroep(en) zij zich richten. Zoals te zien is, richt een meerderheid van de scholen zich op leerlingen uit zowel de PO-leeftijd (4-12 jaar) als op leerlingen uit de VO-leeftijd (13 en ouder). De verdeling is gepercenteerd ten opzichte van het totaal aantal scholen (43) waarvan de doelgroep bekend is.

Hoeveel leerplichtige leerlingen (tot 16 jaar) volgen onderwijs aan een particuliere instelling?

Op de in dit onderzoek geïdentificeerde scholen volgen tenminste 331 leerlingen onderwijs. Gezien het feit dat niet alle gemeenten hebben gerespondeerd kan worden betwijfeld of hiermee alle leerlingen zijn gevonden.

Hoe is de spreiding van deze leerlingen over de particuliere scholen?

De spreiding over de scholen is erg groot. Veel scholen hebben slechts enkele leerlingen: de helft van de scholen blijkt 5 leerlingen of minder te hebben. De grootste gevonden school heeft 39 leerlingen.

1 Inleiding en onderzoeksvragen

1.1 Beleidscontext

De meeste leerlingen in Nederland gaan naar een school die door de overheid bekostigd wordt. Daarnaast is er een groep scholen die om uiteenlopende redenen gefinancierd wordt door particulieren, doorgaans de ouders van de leerlingen. Particulier onderwijs bestaat in bijna alle sectoren die ook door het bekostigd onderwijs worden bediend, van basisonderwijs tot universiteit. Dit onderzoek beoogt te inventariseren hoeveel scholen er zijn die onderwijs geven gericht op leerplichtige leerlingen.

Particulier onderwijs aan leerplichtige leerlingen

Leerplichtige leerlingen gaan in Nederland vrijwel allemaal naar een door de overheid bekostigde school, openbaar of bijzonder. Naast deze publiek bekostigde sector kunnen voor deze groep leerlingen drie andere categorieën scholen worden onderscheiden:

1. Scholen die op grond van artikel 56 WVO door de minister zijn aangewezen als bijzondere dagschool voor voortgezet onderwijs waar leerlingen worden voorbereid op een eindexamen. Een bekend voorbeeld hiervan is het Luzac College.
2. Internationale en buitenlandse scholen, bijvoorbeeld The British School.
3. Overige particuliere scholen, die wat de inrichting van het onderwijs en de bevoegdheden van de leraren betreft overeenkomen met uit de openbare kas bekostigde scholen.

Dit onderzoek richt zich op de leerlingen die instellingen in de derde categorie bezoeken. Daarnaast is er in Nederland een kleine groep ouders die thuisonderwijs verzorgen. Naar schatting betreft dit tussen de 100 en 200 leerlingen. Deze groep blijft in dit onderzoek buiten beschouwing.

Gegeven deze doelgroep van leerplichtige leerlingen hanteert Research voor Beleid voor dit onderzoek de volgende definitie van particulier onderwijs:

Particulier onderwijs is het onderwijs dat aan leerlingen wordt gegeven ter vervanging van het onderwijs dat in de setting van door de overheid bekostigde scholen wordt aangeboden en waarmee aan de verplichtingen zoals omschreven in de Leerplichtwet wordt voldaan.

Het onderzoek is gericht op scholen zoals bedoeld in artikel 1, lid b onder 3 van de Leerplichtwet.

Met het gebruik van bovenstaande definitie worden andere onderwijsvormen, zoals bijvoorbeeld een cursus voor leerlingen op woensdagmiddag, uitgesloten. Ook thuisonderwijs is hiermee uitgesloten omdat hiermee in Nederland niet aan de leerplicht kan worden voldaan.

Actuele belangstelling

De belangstelling voor het particulier onderwijs lijkt toe te nemen, zowel in de maatschappij als in de politiek. Eén van de factoren in het debat over particulier onderwijs is de snelle opkomst van het “Iederwijs”-concept. Hoewel dit concept niet principieel tegen overheidsbekostiging is wordt het in de praktijk tot nu toe uitsluitend toegepast op scholen in de particuliere sector.

Recente publicaties in de media¹ suggereren een toename in de deelname aan het particulier onderwijs. De politieke belangstelling richt zich met name op de oorzaken van de overstap van bekostigd naar particulier onderwijs. Hoewel het een recht van iedere ouder is om zijn kind naar het particulier onderwijs te sturen zien sommige politici² dit als een uiting van onvrede met het publiek gefinancierde onderwijs. Vooralsnog heeft het ministerie van OCW onvoldoende gegevens om te kunnen beoordelen of deze vrees terecht is. Om deze vraag te kunnen beantwoorden moet eerst de omvang van het particulier onderwijs worden vastgesteld. Daartoe dient dit onderzoek.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het onderzoek is erop gericht om inzicht in de omvang van het particulier onderwijs in Nederland te verschaffen voor zover het leerplichtige leerlingen betreft. Met deze informatie kan de overheid beter voldoen aan de wettelijke taak om zorg te dragen voor het onderwijs.

Onderzoeksvragen

Gezien de doelstelling richt het onderzoek zich op de volgende onderzoeksthema's en -vragen. In deze onderzoeksvragen moet waar "school" of "scholen" staat "school zoals bedoeld in artikel 1, lid b onder 3 van de leerplichtwet" worden gelezen.

Instellingen

- Hoeveel particuliere scholen zijn er op dit moment voor leerplichtige leerlingen in Nederland?
- Hoeveel leerlingen worden (gemiddeld) per school onderwezen?
- Op welke leeftijdsgroepen richten de scholen zich?

Leerlingen

- Hoeveel leerplichtige leerlingen (tot 16 jaar) volgen onderwijs aan een particuliere instelling?
- Hoe is de spreiding van deze leerlingen over de particuliere scholen?

¹ Bijv. "Een vermogen voor een vmbo-diploma" in het Nederlands Dagblad (16/11/2004) of "Particuliere opleiding voor vmbo-ers" in De Volkskrant (27/08/2004).

² Zie bijvoorbeeld de vragen van het Kamerlid Vergeer (SP), ingezonden 31/08/2004) of van het Kamerlid Hamer (PvdA), ingezonden 18/11/2004.

2 Gehanteerde onderzoeksopzet en respons

2.1 Onderzoeksopzet

Het onderzoek is uitgevoerd onder de leden van de Landelijke Vereniging van Leerplichtambtenaren (LVLA). Een van de taken van de leerplichtambtenaar is om bij te houden of leerplichtige leerlingen uit zijn of haar gemeente (werkgebied) onderwijs volgen waarmee wordt voldaan aan de verplichtingen uit de leerplichtwet.

Research voor Beleid heeft voor het onderzoek samenwerking met de LVLA gezocht. Deze samenwerking bestond uit drie elementen. In de eerste plaats heeft de LVLA haar ledenbestand ter beschikking gesteld, zodat alle leden konden worden benaderd voor deelname aan het onderzoek. In de tweede plaats heeft de LVLA een adviserende rol gespeeld in de ontwikkeling van de vragenlijst. Hierbij is vooral ingegaan op de gehanteerde begrippen en op de vraag of de respondenten de gestelde vragen zouden kunnen beantwoorden. Ten slotte heeft de LVLA op haar website een aankondiging geplaatst. Hierdoor wisten bezoekers van deze site dat het onderzoek was begonnen en dat ook zij benaderd konden worden.

Dit onderzoek heeft gebruik gemaakt van een zogenoemde “multi-channeling” aanpak. In deze aanpak wordt langs verschillende wegen naar dezelfde gegevens gezocht. In de praktijk kwam dit neer op de volgende aanpakken:

- Schriftelijke benadering: de leden van de LVLA kregen een brief met daar bijgevoegd een vragenlijst. Deze vragenlijst kon worden ingevuld en geretourneerd.
- De leden van de LVLA zijn, voorzover hun e-mailadres bekend was, per e-mail benaderd met een verzoek tot deelname aan het onderzoek. Deze e-mail was in grote lijnen gelijk aan bovengenoemde brief.
- Op internet konden respondenten eenmalig inloggen met een code uit de bovengenoemde brief en e-mail om zo de vragenlijst te beantwoorden.
- De respondenten die niet op één van bovenstaande manieren hebben gereageerd zijn verschillende malen telefonisch benaderd. In deze benaderingen werden respondenten er aan herinnerd dat ook hun deelname gewenst was. Daarnaast konden zij in dit gesprek meteen de antwoorden doorgeven.

Door deze methode te hanteren kan met zekerheid worden gezegd dat alle beoogde respondenten minstens één keer in de gelegenheid zijn gesteld om hun antwoorden te leveren.

De opbrengsten van deze dataverzameling worden vervolgens vergeleken met twee lijsten. De eerste lijst is een overzicht van particuliere scholen, zoals die bij de inspectie van het onderwijs bekend zijn. Daarnaast is de ledenlijst van PAEPON, de vereniging van particuliere aangewezen en erkende onderwijsinstellingen vergeleken met de door Research voor Beleid verzamelde gegevens. Scholen die wel op een van beide lijsten staan, maar niet door leerplichtambtenaren zijn genoemd, worden toegevoegd nadat is bekeken of het scholen zijn die tot de doelgroep van dit onderzoek behoren. Een groot deel van de leden van PAEPON bestaat uit particuliere instellingen voor bijvoorbeeld beroepsopleidingen en vallen daardoor buiten het onderzoek.

2.2 Respons: aantallen en spreiding

Voor dit onderzoek zijn 522 personen aangeschreven. Van deze mensen was niet in alle gevallen bekend waar zij werken. Hierdoor is het mogelijk dat per gemeente verschillende mensen zijn aangeschreven.

De totale respons van het onderzoek is 377 personen. Deze mensen vertegenwoordigen 412 gemeenten. Dit is ongeveer 85% van alle Nederlandse gemeenten. Dat de aantallen personen en gemeenten niet gelijk zijn is toe te schrijven aan het gegeven dat leerplichtambtenaren soms voor een cluster van gemeenten werken, of juist voor een deel van de gemeente.

In figuur 1 is te zien voor welk deel van het land gegevens bekend zijn. Dit zegt uiteraard niets over de spreiding van de scholen. Deze spreiding komt aan de orde in hoofdstuk 3.

Op basis van inwonertallen van de gemeenten is de volgende tabel gemaakt. Hierin is te zien hoe de respons in dit onderzoek is verdeeld ten opzichte van de landelijke verdeling van de gemeenten naar omvangsklasse.

Tabel 1 Respons in omvangsklassen van gemeenten

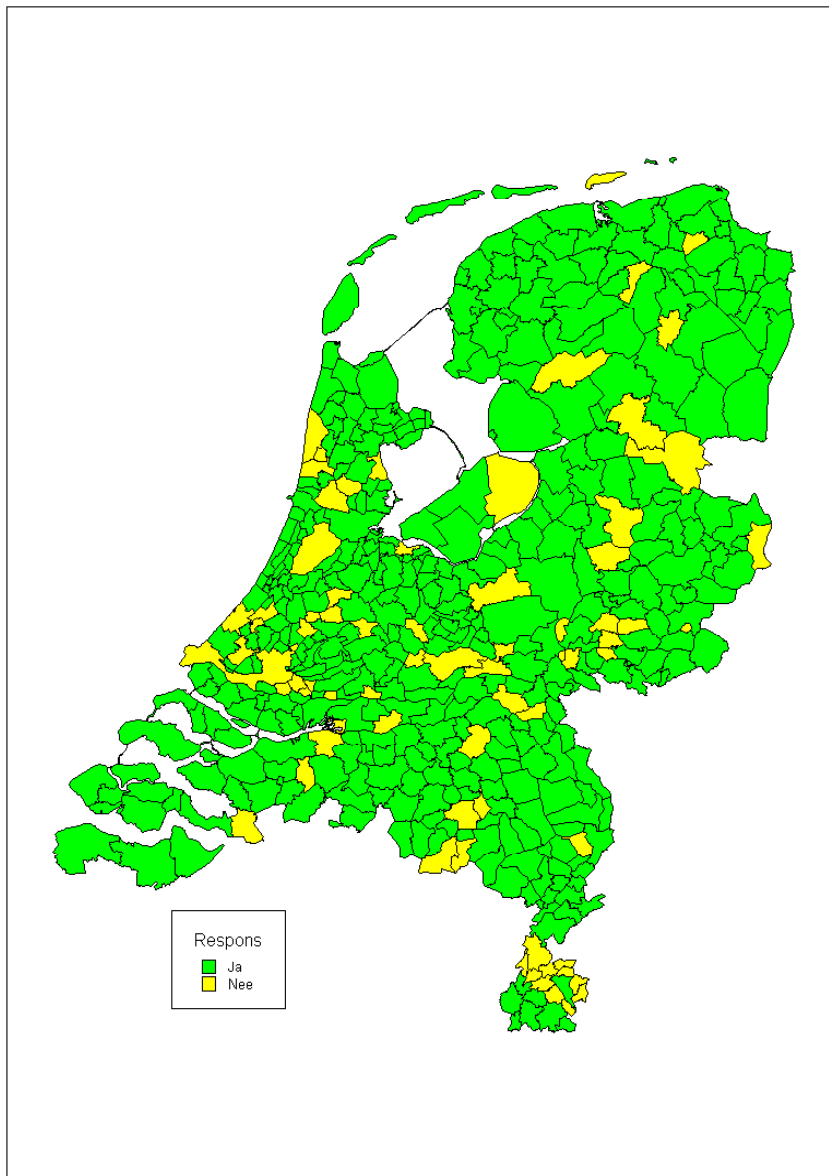
	respons		non-respons		totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
kleine gemeenten: tot 50000 inwoners	360	86%	60	14%	420	100%
middelgrote gemeenten: 50000+ (excl. G25)	32	84%	6	16%	38	100%
G25 (excl. G4)	18	86%	3	14%	21	100%
G4	2	50%	2	50%	4	100%
Totaal	412	85%	71	15%	483	100%

In deze tabel is zichtbaar dat de responsverdeling vrij goed de landelijke verdeling van de omvangsklassen volgt. Alleen onder de G4-gemeenten is de respons duidelijk lager.

Verder blijkt uit de koppeling tussen deelnemende gemeenten en hun inwonertallen dat het onderzoek ongeveer 12.947.477 inwoners “dekt”. Dit betekent dat de respons ongeveer 80% van de totale bevolking van Nederland vertegenwoordigt.

Ondanks alle inspanningen en de verlenging van de onderzoeksperiode bleek een deel van de respondenten niet aanwezig tijdens de looptijd. Deze afwezigen vormden het overgrote deel (ongeveer 80%) van de non-respons. Daarnaast weigerden sommige mensen mee te werken aan het onderzoek.

Figuur 1 Landelijke spreiding van de respons. NB: deze spreiding zegt niets over de spreiding van de particuliere scholen.

3 De omvang van het particulier onderwijs

3.1 Gevonden particuliere scholen

De kernvraag van dit onderzoek is die naar de omvang van het particulier onderwijs in Nederland. Voor de beantwoording van deze vraag heeft Research voor Beleid aan alle leerplichtambtenaren van Nederland gevraagd welke particuliere scholen door leerlingen uit hun gemeentelijke basisadministratie (GBA) worden bezocht. Na opschoning van de antwoorden op deze vraag en combinatie met bestaande lijsten van particuliere scholen is een overzicht ontstaan van 48 particuliere scholen. Op de ledenlijst van PAEPON zijn geen “nieuwe” scholen aangetroffen. Het overzicht van de inspectie leverde twee scholen op, die zijn toegevoegd aan het totale overzicht van particuliere scholen. In de onderstaande kaart van Nederland (figuur 2) staat ingetekend waar deze scholen zich bevinden.

Figuur 2 Landelijke spreiding van particuliere scholen.

In deze spreiding valt op dat de particuliere scholen zich met name in het midden en in het noordelijk deel van het zuiden van het land bevinden. Daarnaast is een groep scholen zichtbaar in noord Nederland.

Zoals in hoofdstuk 2 staat zijn in het onderzoek 412 gemeenten bereikt. Per respondent is gevraagd hoeveel leerlingen uit de GBA van zijn of haar werkgebied onderwijs volgen aan een particuliere school. In totaal waren dit 331 leerlingen. Aangezien niet alle gemeenten hebben gerespondeerd is het aannemelijk dat niet alle leerlingen zijn gevonden. Aan de respondenten is gevraagd om een schatting te geven van de totale omvang van de school. De respons op deze vraag was helaas onvoldoende om deze gegevens in de analyses te gebruiken.

De spreiding over de scholen is erg groot: veel scholen hebben slechts enkele leerlingen: de helft van de scholen blijkt 5 leerlingen of minder te hebben. De grootste gevonden school heeft 39 leerlingen.

Schatting van het totaal aantal scholen

Zoals in figuur 1 te zien is, is de respons van het onderzoek vrij egaal over het land verdeeld: er is geen groot gebied aanwijsbaar waar helemaal geen respons vandaan gekomen is. Op basis hiervan is het aannemelijk dat het werkelijke aantal particuliere scholen niet (veel) hoger zal liggen dan de nu gevonden 48. Hiervoor zijn twee redeneringen. In de eerste plaats is het aannemelijk dat een belangrijk deel van de non-respons bestaat uit gemeenten waar vandaan geen leerlingen naar een particuliere school gaan. Ten tweede is het aannemelijk dat de meeste particuliere scholen een regiofunctie hebben. Hierdoor zullen ook scholen in niet-responderende gemeenten worden “aangegeven” door buurgemeenten.

Ongeveer de helft van de gevonden particuliere scholen hanteert volgens de leerplichtambtenaren het lederwijs concept.

Leeftijdsgroepen

Aan de respondenten is gevraagd of zij per school konden zeggen op welke leeftijdsgroep de school zich richt. Dit heeft de volgende gegevens opgeleverd.

Tabel 2 Verdeling van scholen per leeftijdsgroep

Leeftijdsgroep	aantal scholen	percentage
Alleen leerlingen in de doelgroepleeftijd van het primair onderwijs (jonger dan 13)	13	30%
Alleen leerlingen in de doelgroepleeftijd van het voortgezet onderwijs (13 jaar en ouder)	5	12%
Leerlingen in de doelgroepleeftijden van zowel het primair als het voortgezet onderwijs	25	58%
Doelgroep van de school is onbekend	5	
Totaal	48	100%

Van 43 scholen is bekend op welke leeftijdsgroep(en) zij zich richten. Zoals in tabel 2 te zien is, richt een meerderheid van de scholen zich op leerlingen uit zowel de PO-leeftijd (4-12 jaar) als op

leerlingen uit de VO-leeftijd (13 en ouder). De verdeling is gepercenteerd ten opzichte van het totaal aantal scholen (43) waarvan de doelgroep bekend is.

Aanmerking volgens artikel 1, lid b onder 3 Leerplichtwet

Per school is gevraagd of deze is beoordeeld als school zoals bedoeld in artikel 1, lid b onder 3 van de leerplichtwet. Daarnaast is ook gevraagd of over deze “aanmerking” advies is gevraagd aan de inspectie van het onderwijs. In onderstaande tabellen is de verdeling van de antwoorden te zien.

Tabel 3 Beoordeling volgens artikel 1, lid b, onder 3 Leerplichtwet, oordeel per school

Beoordeling	aantal	percentage
Positief	18	44%
(nog) negatief	6	15%
Proces niet begonnen of niet voltooid	15	36%
Tegenstrijdige oordelen	2	5%
Oordeel onbekend	7	
Totaal	48	100%

In tabel 3 is te zien dat de beoordeling over een school, voor zover voltooid, in het overgrote deel van de gevallen positief is. In de groepen “positief” en “(nog) negatief” zijn ook scholen opgenomen waarover tenminste één respondent een afgerond oordeel had en één of meer respondenten aangaven dat de beoordeling nog niet afgerond is. De groep “tegenstrijdige oordelen” bestaat uit twee scholen waarover tenminste één respondent een positief oordeel uitspreekt en tenminste één andere respondent negatief oordeelt. Als gevolg van de autonomie van de leerplichtambtenaar is het mogelijk dat één school door leerplichtambtenaar A is “goed gekeurd”, terwijl leerplichtambtenaar B een negatief oordeel uitspreekt. Het hoge percentage “proces nog niet begonnen of niet voltooid” wijst er op dat relatief veel scholen nieuw zijn. Een andere verklaring kan zijn dat de gemeente voor het eerst met de betreffende school in aanraking is gekomen en daarom nog niet eerder een oordeel heeft uitgesproken.

Tabel 4 Beoordeling volgens artikel 1, lid b, onder 3 Leerplichtwet, alle oordelen

Beoordeling	aantal	percentage
Positief	29	37%
(nog) negatief	9	11%
Proces niet voltooid	34	43%
Proces nog niet begonnen	7	9%
Totaal	79	100%

In tabel 3 staan de door de leerplichtambtenaren uitgesproken oordelen geordend per school. In tabel 4 staan deze oordelen volgens een andere ordening: de verdeling van de uitkomsten van alle door de leerplichtambtenaren uitgesproken oordelen. Het is goed om bij tabel 4 te bedenken dat het gaat om alle uitgesproken oordelen. Het feit dat verschillende respondenten één school (kunnen) beoordelen verklaart dat het totaal (aanzienlijk) hoger is dan het aantal gevonden scholen.

Het valt op dat de grootste groep bestaat uit het antwoord dat het beoordelingsproces nog niet is afgerond. Dit wijst indirect op een groei van het particulier onderwijs. De beoordelingsprocedure wordt immers gestart als er ofwel een nieuwe school wordt opgericht ofwel als er voor het eerst een leerling uit de betreffende gemeente op de school is ingeschreven.

Tabel 5 Advies vragen aan de inspectie van het onderwijs over de beoordeling volgens artikel 1, lid b, onder 3 Leerplichtwet

Advies van de inspectie	aantal	percentage
Ja	59	63%
Nee	35	37%
Totaal	94	100%

Aan de leerplichtambtenaren is gevraagd of zij voor het uitspreken van een oordeel over de school advies vragen aan de inspectie van het onderwijs. In tabel 5 is te zien dat de meeste leerplichtambtenaren dit inderdaad doen voordat zij een oordeel uitspreken over een particuliere school. Overigens kan het voorkomen dat een deel van de gevallen waarin geen advies is gevraagd aan de inspectie het oordeel van collega-leerplichtambtenaren is overgenomen.

Aan respondenten die weigerden aan het onderzoek mee te doen is een "korte vraag" gesteld. Hierin werd geïnformeerd of leerlingen uit de betreffende gemeente naar het particulier onderwijs gingen. In vijf gevallen bleek dit het geval te zijn. Van deze gemeenten is dus bekend dat er leerlingen particulier onderwijs volgen, maar niet hoeveel leerlingen het zijn en waar ze naar school gaan.

Research voor Beleid
Schipholweg 13 - 15
Postbus 985
2300 AZ Leiden
telefoon: (071) 5253737
telefax: (071) 5253702
e-mail: rvb@rvbh.nl
www.researchvoorbeleid.nl

